

# Weidevogelpopulaties in Nederland

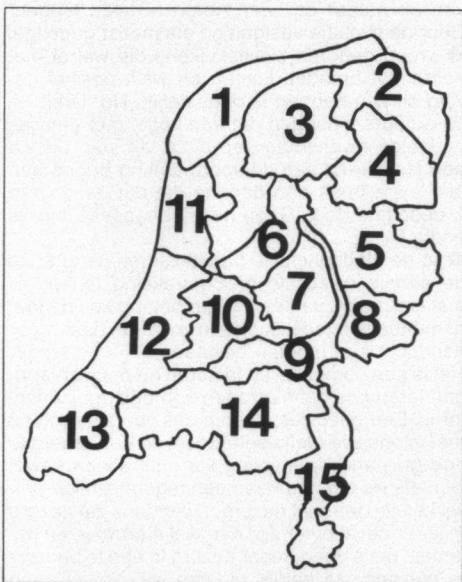
A.J. van Dijk, G. van Dijk, T. Piersma & Sovon

## Inleiding

Gelukkig zijn wij er ons in Nederland sinds enige tijd van bewust dat de grote aantallen weidevogels, die in het voorjaar en zomer onze graslanden bevolken, een uitzonderlijk natuurlijke rijkdom vertegenwoordigen. Het grote internationale belang van de Nederlandse graslanden als broedgebied van weidevogelsoorten werd heel duidelijk gedemonstreerd toen het voor het eerst lukte om tot redelijke schattingen van de grootte van de broedpopulaties in ons land en enkele omliggende landen te komen (Van Dijk 1983). Toch stonden er in 1983 van slechts weinig Europese landen goede gegevens ter beschikking, waardoor het internationale belang van Nederland voor weidevogels nog wat moeilijk was aan te geven. Een internationaal overzicht van de broedpopulaties van de weidevogels in de meeste Europese landen buiten de Sovjet-Unie, samengesteld en gepubliceerd door de Wader Study Group in 1986 (Piersma 1986), bracht hierin verandering.

In dit overzicht 'Breeding waders in Europe' werd wat betreft Nederland gebruik gemaakt van de door Van Dijk (1983) gepubliceerde broedvogelaantalsschattingen, die echter waren verbeterd waar nieuwe en betere cijfers beschikbaar waren. Sindsdien heeft Sovon, ten behoeve van de 'Atlas van de Nederlandse Vogels', geprobeerd de grootte van de Nederlandse broedvogelpopulaties zo goed mogelijk te schatten (Sovon 1987, 1988).

In het artikel worden de jongste aantalsschattingen van de steltlopers onder de weidevogels in Nederland op een rijtje gezet. Dit biedt ons tevens de kans om het belang van Nederland voor broedende weidevogels, zoals dat blijkt uit 'Breeding waders in Europe', voor een Nederlandstalig publiek te presenteren.



Figuur 1. Regio-indeling van Nederland voor aantalsschattingen.

## De jongste aantalsschattingen

### Werkwijze

Eind 1986 is door de eindredactie van de 'Atlas van de Nederlandse Vogels' (Sovon 1987) een enquête gehouden onder 'regionale' ornithologen om te komen tot een 'up to date' bijgewerkt overzicht van de aantallen van alle Nederlandse broedvogels. Informatie over aantallen uit allerlei wel en niet gepubliceerde bronnen en uit de con-

cept-atlasteksten waren reeds in een overzicht per regio (figuur 1) bijeengebracht. Dit overzicht is ter completering en commentariëring aan regiodeskundigen voorgelegd. Per regio is op verschillende manieren de zaak aangepakt. In sommige regio's stonden vrij complete inventarisatiegegevens ter beschikking en oude schattingen konden worden gereviseerd. In andere regio's is op basis van dichtheden per landschapstype het aantal broedparen opnieuw berekend. In de meeste gevallen werd een tussenweg bewaand. Uiteindelijk zijn de ontvangen gegevens door de eindredactie onder de loep genomen, met elkaar vergeleken en zo nodig in samenspraak met deskundigen uit de regio gecorrigeerd. Voor een volledige verantwoording van de gevolgde werkwijze wordt verwezen naar de publicatie hierover (Sovon 1988).

In 1987-1988 is de revisie van vorige schattingen van de Nederlandse weidevogelpopulatie (Van Dijk 1983 en in Piersma 1986) ter hand genomen, voor een belangrijk deel op basis van Sovon-gegevens (c.f. Sovon 1987). Andere bronnen en overleg met regionale informanten leidden in een aantal gevallen tot aanpassing van de Sovon-aantallen.

De getallen voor de regio's 1, 4, 5, 8, 9, 11, 13, 14 en 15 (zie figuur 1 op deze bladzijde) zijn conform die van Sovon. Belangrijke wijzigingen in de andere regio's zijn:

**G r o n i n g e n:** aantallen herzien op basis van gegevens van de provincie; bijvoorbeeld die van Scholekster, Kievit en Tureluur circa 40-60% hoger dan Sovon.

**F r i e s l a n d:** recente schattingen lopen uiteen, hetgeen vooral samenhangt met onvoldoende op vergelijkbare wijze verzamelde (be-

	1	2	3	4	aangehouden
	1975-84	1981-87	1980-86	1980-86	1980-87
Scholekster	32000	30000	21000-25000	20000-30000	20000-30000
Kievit	46000	56000	45000-54000	45000-60000	45000-60000
Kemphaan	200-400	?	280-330	250-350	280-330
Watersnip	3000	2025?	1830-2200	1500-2500	1830-2200
Grutto	34000-55000	38000	26000-31000	25000-35000	25000-42000
Wulp	300-400	?	390-460	?	390-460
Tureluur	9500-11000	13000	7000-8400	8000-10000	7000-13000

Tabel 1a.

schikbare) inventarisatiegegevens en op verschillen in de wijze van berekenen. De volgende schattingen zijn voorhanden: 1) G. van Dijk in Piersma (1986), 2) extrapolatie van gegevens van Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten in Rijpma (in litteris 1982), gecorrigeerd naar trends in dichtheden naar Peetsma (1987), 3) Sovon, onder andere dichtheden naar bodemtype, 4) T. Haitjema (in litteris 1986) en Grutto 42000 paar volgens E. Wymenga (in litteris 1987).

**F l e v o l a n d:** Kemphaan 2-5 in plaats van 10-30 'paren'.

**V e l u w e:** Watersnip circa 50%, Kievit en Grutto 20-25% lager dan Sovon, Wulp 200-350 in plaats van 300-350 paren en Kemphaan 35 in plaats van 10 'paren'.

**M i d d e n - N e d e r l a n d:** Kemphaan, Watersnip circa 50% lager dan Sovon en Wulp 10-20 paren in plaats van 2-10 paren. Van overige soorten aantallen gepreciseerd.

**W e s t - N e d e r l a n d:** Kemphaan circa 40% lager dan Sovon. Minimumaantallen van Sovon zijn aangehouden bij Grutto (6500-8000 paren) en Tureluur (2000-2600 paren).

In het algemeen komt het er op neer dat de gegevens uit de regio's 1, 2, 4, 11, 12 naar verhouding het meest volledig zijn en die uit de regio's 3, 6 en 9 (zie figuur 1 op vorige bladzijde) het minst nauwkeurig. De overige regio's nemen een tussenpositie in.

De gevolgde werkwijze verdient geen methodologische en statistische schoonheidsprijs. Maar dank zij de ingebrachte regionale deskundigheid, ervaring en informatie mag aangenomen worden dat in de meeste gevallen de plank niet al te veel zal zijn misgeslagen. Bij opgaven van schattingen wordt er van uitgegaan dat natuurlijke populatieschommelingen zich grotendeels tussen deze getallen zullen afspeelen.

### Numerieke verspreiding

Bij weidevogels wordt al snel het beeld opgeroepen van groene Friese en Hollandse weiden met koeien en verspreide boerderijen. Inderdaad bevinden zich hier de Nederlandse weidevogelbolwerken, met in Friesland zo'n 24% van de totale populatie en in Noord- en Zuid-Holland te zamen 20%. Op de vierde plaats heeft Noord-Brabant (9%) zich gevestigd, nog voor Overijssel (8%), Groningen (8%) en Drenthe (7%). Waterrijke gebieden, beroemd om hun 'steltloperswolven', zoals de Waddeneilanden en Zeeland komen er wat betreft broedende weidevogels met enkele

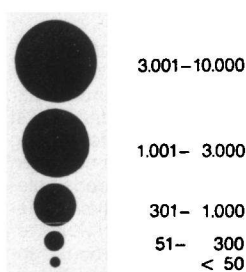
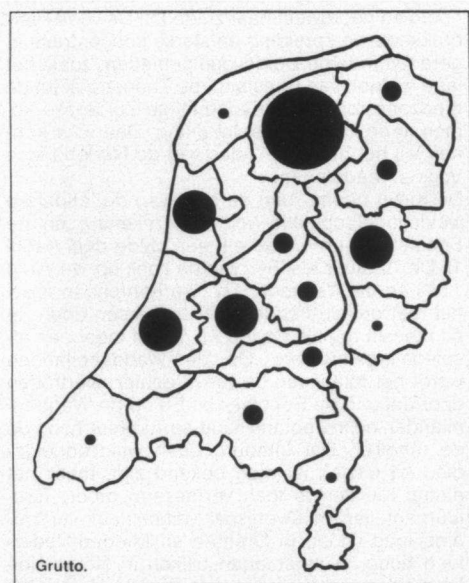
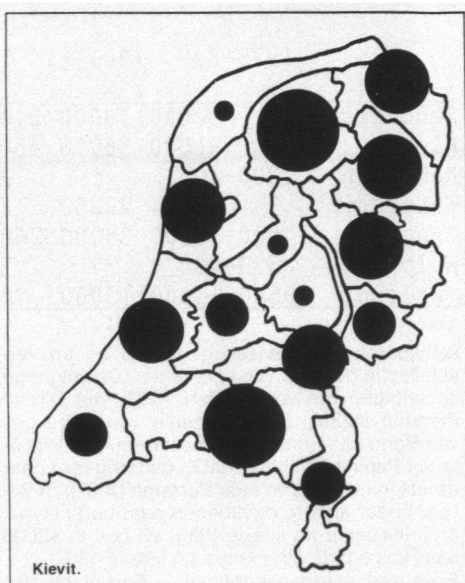
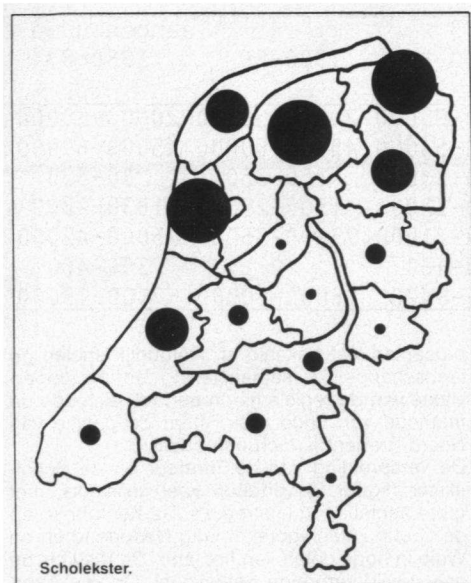
procenten wat bekaaid af. Natuurlijk spelen de landschappelijke samenstelling en de oppervlakte van de regio's hierin een rol, alsmede de methode van onderzoek, maar de positie van Noord-Brabant is toch opmerkelijk.

De verspreiding van de Tureluur en de Scholekster (figuur 2) vertonen veel gelijkenis, met grote aantallen in kustregio's. De Kemphaan en de Grutto zitten vooral in laag Nederland en de Wulp in hoge delen van het land. De Kievit is de meest wijd verbreide weidevogel. Op veel kaarten is een verloop in de aantallen zichtbaar van noord en noordwest naar zuidoost. De veelal verbrokkelde verspreiding en sterke concentratie in genoemde weidevogelgebieden, zoals het lage midden van Friesland, de Zaanstreek en de randzone rondom de voormalige Zuiderzee komen in de kaarten niet tot uiting. Daarvoor kunnen wij het beste de 'Atlas van de Nederlandse Vogels' raadplegen.

De Kievit neemt ruim de helft van de landelijke weidevogelpopulatie voor z'n rekening en de Scholekster en Grutto elk een vijfde deel (tabel 1). De Tureluur eist 6% van de koek op, de Wulp 1,5% en de Watersnip 1%. De Kemphaan moet het met enkele tienden van procenten doen. In de meeste regio's vinden wij min of meer een afspiegeling hiervan. Op de Waddeneilanden wordt het totaal van de Kievit echter overtroffen door dat van de Scholekster. En op de Waddeneilanden en in Zeeland staat de Tureluur hoog op de ranglijst. Dat Limburg geen weidevogelgebied bij uitstek is, mag bekend zijn, maar het aantal Kieviten is toch verrassend groot. Tureluuraantallen in Overijssel vallen naar verhouding laag uit en in Drenthe en Midden-Nederland hoog. Watersnippen blijken in Noord-Holland en vooral West-Nederland relatief schaars te zijn.

### Veranderingen in de opgegeven aantallen

'Weidevogels gaan achteruit, maar er worden er steeds meer geteld' zou een prikkelende maar tevens ongenuanceerde titel voor deze tekst kunnen zijn. De veronderstelde achteruitgang van weidevogels komt uit de gevonden aantallen niet altijd duidelijk naar voren. Door steeds betere en gestandaardiseerde inventarisatietechnieken worden tegenwoordig vaak meer weidevogels 'uit een gebied gehaald' dan vroeger. Inzichten in dichtheidscijfers zijn ook enorm toegenomen. Het zal duidelijk zijn dat vroegere aantalschattingen niet klakkeloos vergeleken kun-

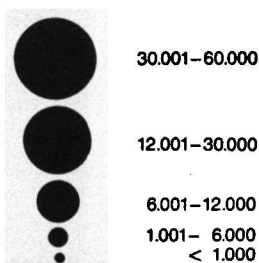
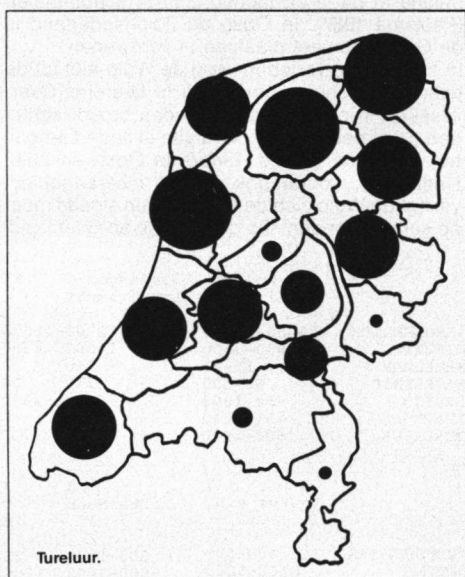
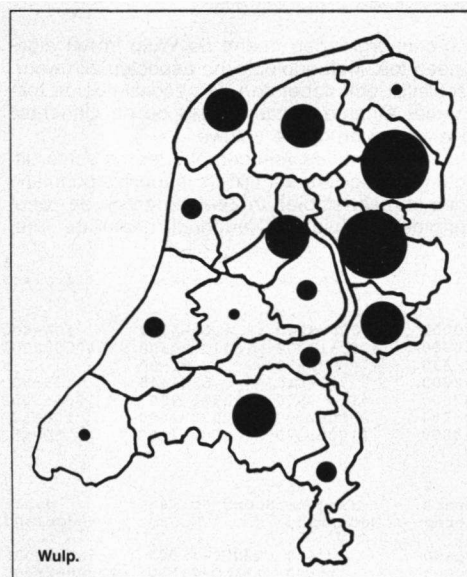
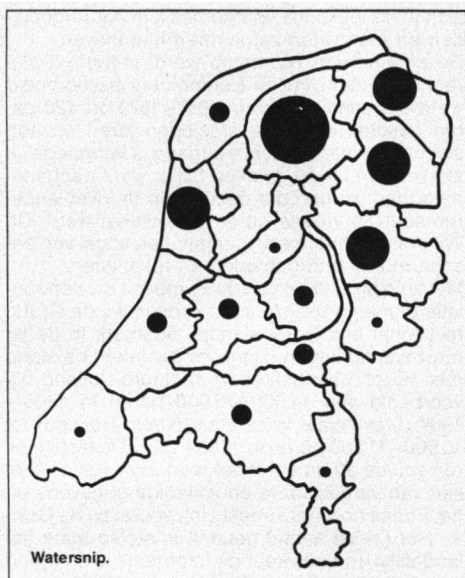
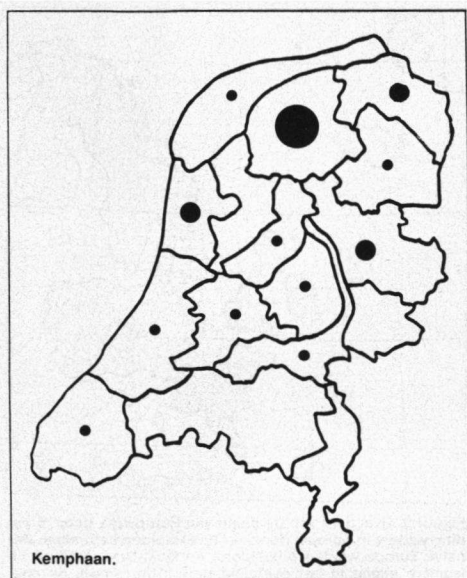


nen worden met de recente. Dat het in menig opzicht kommer en kwel is met veel weidevogelsoorten en -gebieden staat echter buiten kijf. Dit blijkt bijvoorbeeld maar al te duidelijk uit de talrijke weidevogelpublicaties (zie Verstrael 1987). Er zijn daarentegen ook gegevens die een toename laten zien (tabel 2).

De Scholekster heeft in de loop van deze eeuw het binnenland veroverd. In vanouds en nieuw bezette gebieden wordt nog steeds een toename gerapporteerd. Op Terschelling bijvoorbeeld is de stand tussen 1953 en 1983 ongeveer verviervoudigd (Zwart 1985). De Friese aantallen van de Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten liepen op van 10,6 paren per 100 ha (over circa 32.500 ha) in 1980 tot 18,1 (over circa 52.500 ha) in 1984, om daarna weer te dalen tot 15,5 paren per 100 ha (over circa 62.500 ha) (Peetsma 1987). De toename komt ook uit de landelijke totalen naar voren, maar is waarschijnlijk iets overdreven (onderschatting in jaren zeventig). In Noord-Brabant en Limburg neemt de soort flink toe.

Door verandering in en verruiming van de habitatkeuze gaat het de Kievit in het algemeen over de wind. De Kievit wordt plaatselijk meer en meer een akkervogel en lijkt daarbij profijt te trekken van de sterk uitgebreide maïsteelt. In de broedtijd worden maïsakkers in het algemeen weinig bewerkt en dan kunnen er naar verhouding veel jongen worden grootgebracht. De gconstateerde toename is in werkelijkheid vermoedelijk niet zo sterk geweest. Verder zou de schatting in Teixeira (1979) wat aan de lage kant kunnen zijn geweest. Glutz von Blotzheim et al (1975) vermelden voor 1973 zo'n 120.000 tot 160.000 paren. Het recente Sovonaantal is vooral zo hoog, omdat uit Noord-Brabant en Limburg nu goede informatie voorhanden is. In grasland-

Figuur 2. Numerieke verspreiding van broedende weidevogels per regio in Nederland in 1979-1987 (vergelijk tabel 1) (zie ook volgende bladzijde).



gebieden is de toename in het algemeen gering en vooral in de kuststrook is sprake van achteruitgang.

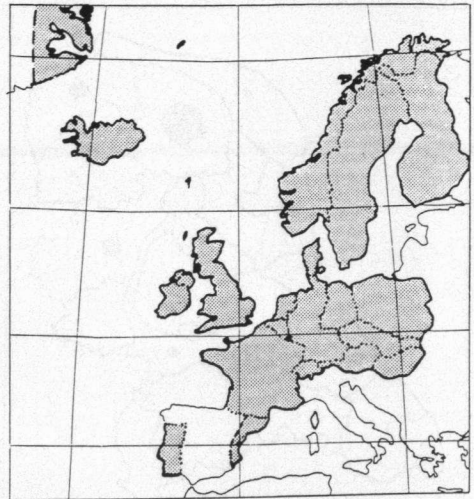
De achteruitgang van de Kemphaan blijft doorzetten en grote delen van het broedareaal zijn inmiddels al verlaten. In 1954 werden er nog minstens 6000 'broedparen' vastgesteld en in 1972-1973 ongeveer 3000 paren (zie Glutz von Blotzheim et al 1975). Tabel 2 laat het verdere verloop zien. In 1976-1987 werd in het Lauwersmeer een nieuwe populatie van 156 tot 400 'paren' geteld (Van Eerden 1985). Na een maximum in 1983 neemt het aantal weer af als gevolg van vegetatiesuccessie en voortschrijdende inrichting. Het ziet er naar uit dat de Kemphaan

zich in de toekomst voornamelijk in natuurgebieden en reservaten zal kunnen handhaven.

De afname van Watersnip wordt vrijwel uit alle regio's gemeld. In de Eempolders bijvoorbeeld werd het aantal paren in 1967-1970 op 420 paren geschat en in de afgelopen jaren op nog slechts enkele. De achteruitgang is vermoedelijk sterker dan uit de getallen blijkt, want aangenomen mag worden dat deze lastig te inventariseren soort in vroeger jaren onderschat werd. De Watersnip wordt meer en meer een vogel van beschermde natuurgebieden en reservaten.

Met zo'n groot deel van de Europese broedpopulatie binnen onze grenzen, kunnen wij de Grutto met recht ons 'zorgenkindje' noemen. In de jaren zeventig liep in sommige gebieden de stand met 10 tot 50% achteruit; in Noord-Holland bijvoorbeeld van 14.000-15.000 paren in 1966-1967 (provinciale Waterstaat Noord-Holland) tot 10.500-11.500 paren in 1980-1986. De laatste jaren zou de afname minder sterk zijn. Het ontbreken van vergelijkbare en volledige gegevens uit het Friese bolwerk wreekt zich vooral bij de Grutto. Het Friese aantal bepaalt in sterke mate het landelijke en nauwkeurige informatie is dringend gewenst. In de Friese wachgebieden lijkt de populatie in de jaren tachtig licht te schommelen (Peetsma 1987). In Oost- en Zuid-Nederland is de Grutto op veel plaatsen al verdwenen.

In het recente verleden werd de Wulp niet tot de echte weidevogels gerekend. In Drenthe, Overijssel en in omliggende gebieden broedt echter een groot deel van de populatie al sedert lang in het agrarisch gebied. Elders in Oost- en Zuid-Nederland, vooral ook in het rivierengebied, vestigt de Wulp zich de laatste jaren steeds meer op cultuurgronden. Op de Drentse en Overijsselse



Figuur 3. Overzicht van de delen van Europa die door 'Breedende waders in Europa' (Piersma 1986) worden bestreken. Behalve Europa werden ook Noord- en Oost-Groenland en Ellesmere eiland in het overzicht betrokken, omdat de daar broedende steltlopers ook van de Oostatlantische trekroute gebruikmaken.

se cultuurgronden neemt de Wulp in het algemeen toe. Methodologische aspecten zijn waarschijnlijk ook debet aan de geconstateerde toename. Afname is vastgesteld op de Utrechtse Heuvelrug en op de Veluwe.

In weerwil van de veel gerapporteerde achteruitgang van de Tureluur lijkt de landelijke populatie min of meer stabiel. In Zeeland en op de zandgronden in Zuidoost-Nederland neemt de Ture-

	1 Wadden- eilanden	2 Groningen + Lauwersmeer	3 Friesland	4 Drenthe	5 Overijssel	6 Flevoland						
SCHOLEKSTER	10500-12200	13000	20000-30000	7500-8500	4100-5250	200-400						
KIEVIT	2800-3500	16000	45000-60000	14750-17700	16000-20500	4000-6000						
KEMPHAAN	15-27	250	280-330	9-10	51-60	2-5						
WATERSNIP	60-100	340	1830-2200	510-525	330-445	25-50?						
GRUTTO	750-1000	6000	25000-42000	4950-5900	8900-9950	1500-3000						
WULP	510-640	4	390-460	2000-2400	2070-2650	250-500						
TURELUUR	1600-1900	5000	7000-13000	1100-1320	1000-1100	50-100						
	7 Veluwe e.o.	8 Achterhoek	9 Grote Rivieren	10 Midden- Nederland	11 Noord-Holland- Noord	12 West- Nederland						
SCHOLEKSTER	400-500	800-1000	2500-3500	2600	13000-15000	8500-10500						
KIEVIT	3000-5000	6000-7000	15000-20000	11500	19500-21500	23000-28000						
KEMPHAAN	35	-	15-25	10-20	180-250	10-20						
WATERSNIP	60-70	30-50	200-300	<100	300-350	50-80						
GRUTTO	2100-2600	700-750	3000-4200	6300	10500-11500	6500						
WULP	200-350	400-450	65-95	10-20	120-165	200-250						
TURELUUR	400-450	10	300-400	1250	3500-4000	2000						
	13 Zeeland	14 Noord- Brabant	15 Limburg	TOTAAL afgerond								
SCHOLEKSTER	3400-5800	1750-2350	230-465	88500-11100								
KIEVIT	5900-8000	35000-41000	9200-12450	226000-278000								
KEMPHAAN	14-20	-	-	870-1050								
WATERSNIP	10-25	75-90	25-55	3900-4700								
GRUTTO	500	1270-1600	250-350	78000-102000								
WULP	10-15	450-600	200-250	6900-8800								
TURELUUR	2200-3100	270-330	10-15	25700-34000								

Tabel 1. Overzicht van de aantallen broedparen weidevogels in verschillende delen van Nederland (figuur 1) voor de periode 1979-1987. Per soort en gebied worden een minimum- en een maximaantal opgegeven.

Soort	G. van Dijk (1983)	G. van Dijk in Piersma (1986)	dit artikel
Scholekster	70 000	90 000	88 500-111 000
Kievit	160 000-175 000	160 000-175 000	226 000-278 000
Kemphaan	1 250- 1 500	800- 1 100	870- 1 050
Watersnip	5 600- 5 900	4 700- 4 800	3 900- 4 700
Grutto	90 000-105 000	85 000-105 000	78 000-102 000
Wulp	5 000- 5 400	5 000- 5 400	6 900- 8 800
Tureluur	27 000	28 000- 30 000	25 700- 34 000

Tabel 2. Vergelijking van de drie recente aantalsopgaven van in Nederland voornamelijk op graslanden broedende steltlopers.

Soort	Aantalsschattingen			Percentage Europese vogels dat broedt
	Nederland dit artikel	Europa volgens Piersma (1986)	Europa incl. Nederlandse aantallen uit in Nederl. dit artikel	

Scholekster	88500-111000	211000-224000	209500-245000	42-45 %
Kievit	226000-278000	847000-891000	923000-994000	24-28 %
Kemphaan	870-1050	247000	247000	0,4 %
Watersnip	3900-4700	530000-539000	529000-538000	0,7-0,9%
Grutto	78000-102000	102000-123000	94700-119500	82-85 %
Wulp	6900-8800	122000-128000	124000-132000	5-6 %
Tureluur	25700-34000	164000-172000	162000-176000	16-19 %

Tabel 3. Vergelijking tussen de aantallen broedende weidevogels in Nederland en in de rest van Europa. Bedenk dat Nederland slechts circa 1% van het landoppervlak van het in Europa onderzochte gebied (figuur 2) beslaat! De percentages zijn berekend door het Nederlandse minimum door het Europese minimum te delen, en het Nederlandse maximum door het Europese maximum.

luur in aantal af. Aangenomen mag worden dat deze lastig te inventariseren soort vroeger nogal eens in aantal zal zijn onderschat. De Tureluur lijkt naar verhouding minder negatieve gevolgen te ondervinden van de tegenwoordige landinrichting dan de Watersnip en de Kemphaan.

Al met al kan de conclusie worden getrokken dat de Kemphaan en de Watersnip sterk afnemen en de Grutto en Tureluur licht. De Scholekster, de Kievit en de Wulp laten in het algemeen een toename zien.

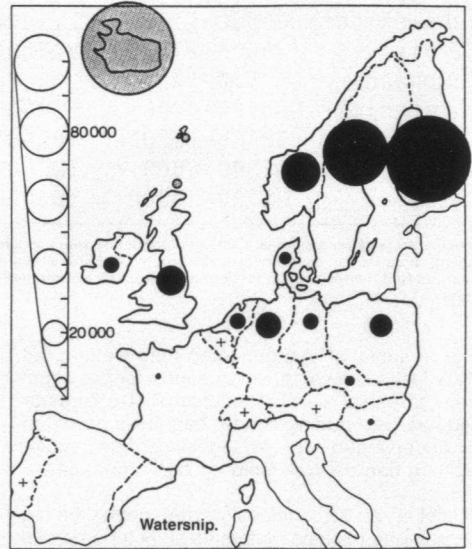
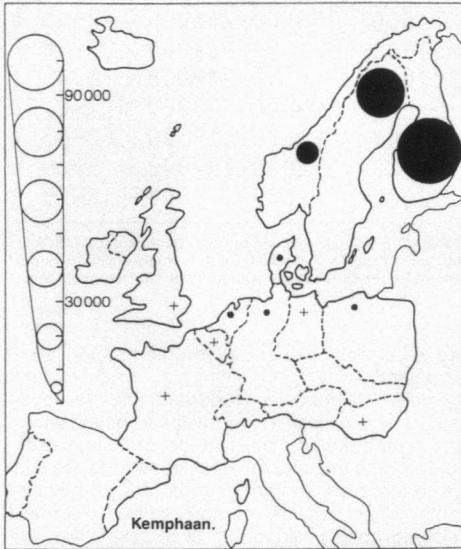
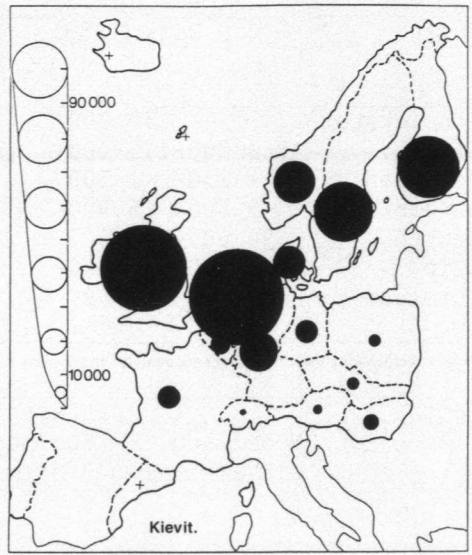
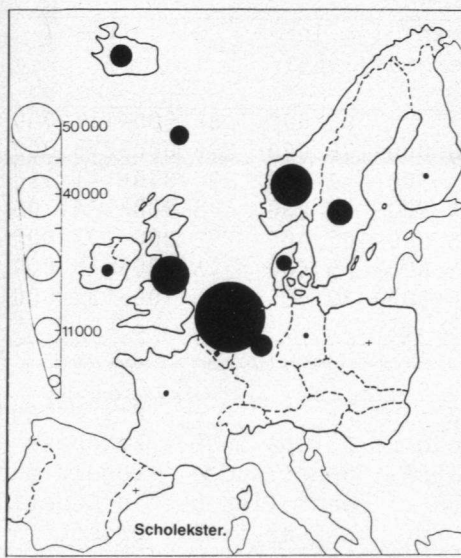
**Weidevogels: gisteren, vandaag en morgen**  
Nederland is zeer dicht bevolkt met mensen en met weidevogels. Het is vooral het agrarisch landgebruik dat de Nederlandse delta tot zo'n rijk weidevogelgebied heeft gemaakt en nog steeds maakt. Moderne en snelle veranderingen in de agrarische wereld blijken de afgelopen decennia echter ongunstig uit te pakken voor veel weidevogels. De diversiteit aan soorten is (op lokaal niveau) sterk afgenomen en sommige gebieden zijn vrijwel ontruimd. Tot voor kort leek aan deze ontwikkeling geen einde te komen. Maar ook in de landbouw lijken langzaam maar zeker bepaalde bakens te worden verzet, noodgedwongen overigens. Van de ene op de andere

dag zal er echter niet veel veranderen voor weidevogels.

De grote betekenis van Nederland voor weidevogels heeft z'n sporen weliswaar in beleidsstukken achtergelaten, maar in de praktijk blijken weidevogels meestal het nakijken te hebben. Na uitvoering van landinrichtingswerken bijvoorbeeld is er van de oorspronkelijke weidevogelstand gewoonlijk weinig over, zeker niet van de stand van Watersnippen en Kemphanen. De realisatie en doelmatige inrichting van reservaten en beheersgebieden (relatienota) verloopt vaak moeizaam en langzaam. De recent toegekomen belangstelling voor beheersovereenkomsten geeft echter wel hoop. Naast de zorg voor relatienota-gebieden zal in het overige agrarische gebied meer aandacht moeten worden besteed aan de geïntegreerde landbouw, de verweving van landbouw, natuur en milieu, inclusief weidevogels en het weidevogelbeschermingswerk.

Nu er de laatste tijd meer aandacht komt voor meer natuurlijke vormen van terreinbeheer en voor de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden, is het van belang in de keuzes het juiste evenwicht te bewaren en weidevogels niet uit de gratie te laten geraken.

Met de instelling van grote optimale weidevogel-



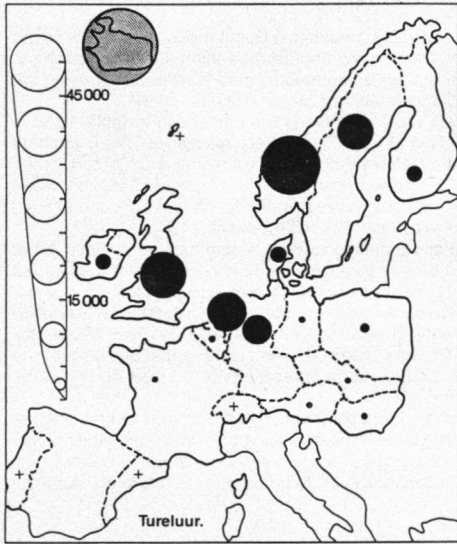
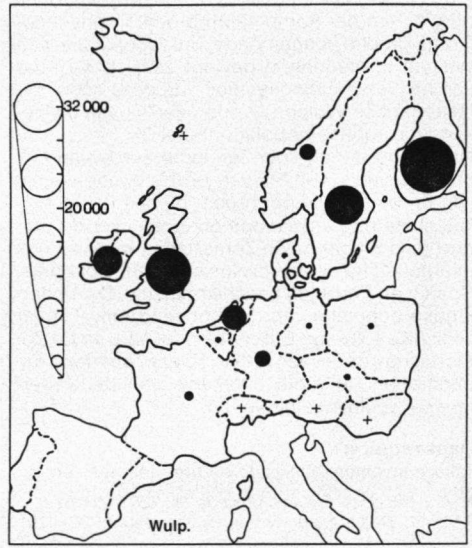
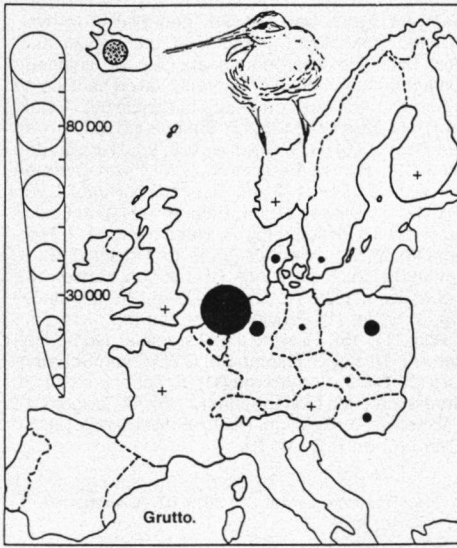
**Figuur 4.** Numerieke verspreiding van broedende steltlopers in Europa (in aantallen broedparen; zie de schaal die links in elke figuur getekend staat) (zie ook volgende bladzijde). De meeste Scholeksters en Kievitën broeden in Nederland. Het grootste aantal Kemphanen (150.000) broedt in Finland. De zwarte punten geven watersnippenpopulaties van de nominaatvorm *gallinago* aan, de gearceerde rondjes de populaties van de ondersoort *faeroeensis* (300.000 paren op IJsland). Vrijwel alle Grutto's van de nominaatvorm *limosa* broeden in Nederland. Op IJsland broedt de ondersoort *islandica* (10.000 - 30.000 paren). Het zwaartepunt van de verspreiding van de Wulp ligt ten noorden van Nederland. Op IJsland broedt de tureluurondersoort *robusta*, in de rest van Europa de nominaatvorm *totanus*.

broedgebieden kunnen twee of meer vliegen in één klap worden geslagen. Immers dergelijke gebieden kunnen ook op andere weidevogelsoorten, zoals de Kwartelkoning, de Veldleeuwerik, de Patrijs, de Slobeend en het Paapje een gunstige uitwerking hebben. Daarnaast zijn ze ook buiten de broedtijd vaak zeer in trek bij door-trekkende of overwinterende steltlopers. Op deze wijze worden niet alleen diensten bewezen aan onze eigen, maar ook aan andere populaties. De jongste ontwikkelingen in de weidevogelaan-

tallen laten zien dat er nog steeds een verantwoordelijkheid op de Nederlandse overheid rust om voldoende grote weidevogelpopulaties in stand te houden of verder te ontwikkelen. Het meer naar de letter toepassen van de EG-Vogelrichtlijn (Osieck 1986) zou hier tot aanbeveling kunnen strekken.

#### Het internationale perspectief

Tijdens de samenstelling van 'Breeding waders in Europe' is het mogelijk gebleken om gepubli-



ceerde en ongepubliceerde broedvogelgegevens uit 23 verschillende Europese landen bijeen te krijgen (Piersma 1986; zie figuur 3 voor een overzicht van het bestreken gebied). De belangrijke rol van de Nederlandse graslanden als broedgebied voor Europese steltlopers wordt meteen zonneklaar uit tabel 3. Hierin worden de hierboven gepresenteerde aantalschattingen voor Nederland vergeleken met de originele, en met de aan de nieuwste cijfers aangepaste, aantalschattingen voor 'het Europa van figuur 3'. Voor vijf van de zeven soorten is Nederland erg belangrijk als broedgebied. Van de Scholekster, de Kievit, de Grutto, de Wulp en de Tureluur herbergt ons land meer dan 5% van de totale bekende broedpopulaties van de Europese ondersoort. Hoe sterk de Nederlandse populaties de

numerieke verspreiding van deze soort over Europa bepalen, blijkt uit de kaartjes die worden gepresenteerd in figuur 4 (overgenomen uit Piersma 1986, maar met correcties waar de aantalsopgave voor Nederland van de vorige verschilden: tabel 2).

Bijna de helft van de Europese Scholeksters broedt in Nederland. Het belang van ons land voor deze soort lijkt nog toe te gaan nemen, met de toenemende aantallen broedparen die zich in Nederland een plaatsje weten te veroveren.

De Kievit was, en is, waarschijnlijk de meest talrijke broedende steltloper in Europa (Piersma 1986). Met de toegenomen geschatte grootte van de Nederlandse broedpopulatie, is ook de schatting van de totale Europese populatie fors toegenomen (tabel 3). Er broeden bijna één miljoen paartjes van de Kievit in Europa, en niet minder dan een kwart daarvan broedt in Nederland.

De Kemphaan is, door het verslechterende en in grootte afnemende broedhabitat, bijna als broedvogel uit Nederland verdwenen. Nederland ligt sowieso wat aan de rand van z'n verspreidingsgebied. Niettemin zijn de Nederlandse weidevogelgebieden van cruciaal belang voor Kemphanen. Als doortrek-, opvet- en ruigebied maken tienduizenden exemplaren van ons land gebruik (Sovon 1987).

Wat voor de Kemphaan geldt, geldt óók voor de Watersnip. Nederland is niet zozeer van (afnemend) belang als broedgebied, maar veeleer als doortrek- en ruigebied (Beintema & Müskens 1981). Het is belangrijk daarbij te bedenken dat de beste doortrekgebieden voor de Kemphaan en de Watersnip, vaak ook de beste weidevogelgebieden zijn!

Voor de Grutto is Nederland een dramatisch belangrijk broedgebied. Niet minder dan 82–85% van de Europese populatie van de nominaatvorm (waarschijnlijk toch al de grootste populatie van de talrijkste van de drie ondersoorten, Alten-



burg & Van der Kamp 1985) broedt in ons land. De in grootte toenemende broedpopulatie van Wulpen in Nederland bevindt zich op de rand van het verspreidingsgebied van deze soort. De Nederlandse Wulpen vormen 6–7% van de bekende Europese populatie (tabel 3). Nederland is ook voor Tureluurs een belangrijk broedgebied: 14–17% van de Europese vogels van de nominaatvorm broedt bij ons (tabel 4). Ten slotte nog enkele opmerkingen over de weidevogels Slobeend en Zomertaling waarvan ook internationale cijfers (exclusief Polen, Hongarije, Spanje en Portugal) beschikbaar zijn. De Nederlandse populatie van de Slobeend omvat maar liefst 33–40% van Europese populatie en de Zomertaling ongeveer 20%. Deze soorten onderstrepen de grote betekenis van de Nederlandse weidevogelgebieden.

### Dankzegging

Tallose inventarisatielijsten en uren tel-, turf- en bu-

■ A.J. van Dijk, Sovon, postbus 81, 6573 ZH Beek. G. van Dijk, Roerdompstraat 31, 3815 BT Amersfoort & T Piersma, Wader Study Group, Gasthuisstraat 32, 1791 GL Den Burg, Texel.

### Summary

This is a review of the current knowledge on population levels of waders breeding in Dutch meadowland. It is based on a thorough and critical review of the existing literature, amplified by the unpublished information of a series of local correspondents. The international importance of The Netherlands as a breeding area is reviewed by using the data presented in the Wader Study Group publication 'Breeding waders in Europe' (Piersma 1986).

The current status of meadowland-breeding species breeding in The Netherlands is summarised in Table 1 and in Figure 2. The reasons for the recent changes in inferred population levels (Table 2) are discussed. There are both methodological artifacts and real population changes that have affected the changing estimates. The Oystercatcher, the Lapwing and the Curlew have expanded their population. The Lapwing partly is switching over to arable (maize) land, and the Curlew has recently spread to meadowland. Other species however, suffered modern agricultural practices, in particular Ruff, Snipe and to some extent the Black-tailed Godwit and Redshank.

The international importance of The Netherlands for meadowland-breeding waders is summarised in Table 3. For Ruff and Snipe, which find The Netherlands on the edge of their breeding range, the country is relatively unimportant as a breeding area. However, for the remaining species The Netherlands harbours breeding populations of major international importance. The Oystercatchers breeding in The Netherlands contribute 42–45% to the total European breeding population as assessed in 'Breeding waders in Europe'. The Dutch Lapwings form 24–28% of the total European population. The majority of European Black-tailed Godwits breeds in The Netherlands: 82–85% of the birds of the *limosa* subspecies! Furthermore, The Netherlands harbour large populations of Curlews (5–6% of the European total) and Redshanks (16–19% of the European total).

The abundance of meadow-breeding waders and the concomitant large contribution to the European breeding population gives The Netherlands a great international responsibility for these species and their breeding habitats. Since current agricultural practices often form a threat to the well-being of some of the more endangered species (e.g. Black-tailed Godwits), the Dutch government should see it as its responsibility to guarantee the future of the critical breeding populations.

### LITTERATUUR:

- Altenburg, W. & J. van der Kamp (1985): Importance des zones humides de la Mauritanie du Sud, du Sénégal, de la Gambie et de la Guinée Bissau pour la Barge à queue noire (*Limosa limosa*). RIN Contr. 1985–1, Leersum.
- Beintema, A.J. & G. Müskens (1981): Veranderingen in de trekgewoonten van de Watersnip (*Gallinago gallinago*) in Europa en de invloed van de mens hierop. RIN-rapport 81/1, Leersum.
- Dijk, G. van (1983): De populatieomvang (broedparen) van enkele weidevogelsoorten in Nederland en de omliggende landen. Het Vogeljaar 31 (3) : 117–133.
- Eerden, M.R. van (1985): Aspecten van de ontwikkeling van de vogelbevolking, in: Vijftien jaar afgesloten Lauwerszee. Flevobericht nummer 247. Lelystad.
- Glutz von Blotzheim U.N., K.M. Bauer & E. Bezzel (1975): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 6. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Osieck, E.R. (1986): Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Vogelbescherming, Zeist.
- Peetsma, J. (1987): Zorg en nazorg 1947–1987. De BFWV in nesten en broedparen. Vanellus 40 (5) : 118–122.
- Piersma, T. ed. (1986): Breeding waders in Europe: a review of population size estimates and a bibliography of information sources. Wader Study Group Bull. 48, Suppl.: 1–116.
- Scharringa, C.J.G. (1984): Weidevogels in het zuidelijk deel van Noord-Holland. De Graspieper 4 (1) : 3–33.
- Sovon (1987): Atlas van de Nederlandse Vogels. Sovon, Arnhem.
- Sovon (1988): Nieuwe aantalschattingen van de Nederlandse broedvogels. Limosa 61 (3/4) : 151–162.
- Verxaira, R.M. red. (1979): Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- Verstraet, T. (1987): Weidevogelonderzoek in Nederland. Contactcommissie Weidevogelonderzoek van de Nationale Raad voor Landbouwkundig onderzoek, 's-Gravenhage.
- Zwart, F. (1985): De broedvogels van Terschelling. Van Gorcum, Assen.

reauwerk liggen aan het hier gepubliceerde overzicht ten grondslag. Dank gaat uit naar de vele anoniem blijvende waarnemers en naar de volgende contactpersonen en informanten (tussen haakjes de regionummers, (zie figuur 1 op bladzijde 60): T. Bakker (1), N. Beemster (2), J.F. Bekhuis (5), L.M.J. van den Bergh (7,9), R.G. Bijlsma (4, 7, 9), H.J. van den Bijtel (10), R. van Beusekom (11), J. van Diermen (14), A.J. van Dijk (1, 3, 4), G. van Dijk (10), J.J. van Dijk (12), L. Dijkse (1), H. Engelmoer (1), J. Fokkema (3), G.J. Gerritsen (5), H. Hazelhorst (5), T. Haitjema (3), M.E. Hoejenbos (6), R. ter Horst (10,12), A. Hottinga (7,9), F. Hustings (15), J. van Klinken (2), R.G.M. Kwak (6,8), R. Lensink (7–9), P.L. Meininger (13), J. Meijer (1), Provincie Drenthe (4), F. Post (14, 15), Provinciale Waterstaat Noord-Holland (10, 11, 12), U. Rijpma (3), C.W.M. van Scharenburg (2), C.J.G. Scharringa (11), F. Schepers (15), H. Sierdsema (14), T. Slagboom (7, 10), D. Tanger (11), P. Venema (1), R. Vogel (7, 9), E. Wymenga (3), M. Zijlstra (6) en F. Zwart (1).